

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1983

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΠΑΛΛΑΝΤΙΟΥ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟ ΤΗΣ 28^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

ΕΘΝΙΚΗ ΟΜΟΨΥΧΙΑ
ΤΟ ΑΛΑΝΘΑΣΤΟ ΟΠΛΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΠΑΛΛΑΝΤΙΟΥ

*Ξαναζει ἐφέτος τὸ Ἔθνος καὶ συνεορτάζει ἡ Ἀκαδημία Ἀθη-
νῶν μὲ τὸν ἐλληνικὸ λαὸ τὶς δοξασμένες, τὶς ἀνεπανάληπτες σὲ θριάμ-
βους ἐκεῖνες μέρες τοῦ 1940 - 41 καὶ ξαναφέρνουμε στὴ μνήμη μας
τὰ γεγονότα ποὺ συγκλόνισαν μαζὶ μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν κόσμο
ὀλόκληρο, πρὶν ἀπὸ σαράντα τρία χρόνια. Τότε, ποὺ οἱ Ἕλλη-
νες ἐνωμένοι κάτω ἀπὸ τὴν ξαφνικὴ ἐπιταγὴ τοῦ ἐθνικοῦ χρέους,
παραμέριζαν κάθε διαφορὰ μεταξύ τους, ἀκόμα καὶ τὶς πολιτικὲς
ἀντιθέσεις ποὺ εἶχε δημιουργήσει τὸ καθεστὼς τῆς δικτατορίας
καὶ ὅλοι, σὰν ἓνας ἄνθρωπος, ἔπαιρναν στὰ χέρια τους τὴν μεγάλη
ὑπόθεση ποὺ λεγόταν τιμὴ τῆς Ἑλλάδας. Καὶ κάτι ἀκόμα εἰδικώτερο
γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες: ποὺ λεγόταν ἐλληνικὸ φιλότιμο. Μιὰ λέξη,
ποὺ τὴν ἐννοιά της δὲν τὴν ἀποδίδει ἡ ἐτυμολογικὴ της ἐρμηνεία,
καὶ ποὺ ἡ ἀντίστοιχὴ της δὲν βρῖσκεται εὐκόλα σὲ ἄλλη γλῶσσα,*

ὅταν σὲ μᾶς σημαίνει ταυτόχρονα τὴν ἔντονη καὶ μέχρι τῆς ἀκρότατης θυσίας συναίσθηση τῆς τιμῆς, τῆς προστασίας τῆς ἀξιοπρέπειας, τῆς ἀφύπνισης τῆς ἱστορικῆς μας συνείδησης καὶ τοῦ προσωπικοῦ ἢ ἔθνικοῦ ἐγωισμοῦ.

Τὰ χεῖλη τῶν τότε ἀρχόντων, ἀκολουθώντας τὰ ἀντίστοιχα παραδείγματα ἀπὸ τὴν πανάρχαιη ἱστορία μας καὶ τὴν αἰώνια καὶ ἀναλλοίωτη στὸ χρόνο ἑλληνικὴ θέση σὲ παρόμοιες κρίσιμες περιστάσεις τοῦ ἔθνους, ἀντέταξαν στὴν ἰταμὴ πρόκληση τὸ ἡχηρὸ καὶ ὑπερήφανο ἐκεῖνο («Ὅχι»), ὡς ἐκφραστὲς καὶ ἐντολοδόχοι ἐνὸς λαοῦ, πὸν ἐννοεῖ νὰ σεβαστεῖ τὴ μακρόχρονη ἱστορία του μὲ κάθε θυσία.

Αὐτὸ τὸ Ὅχι τοῦ 1940 ὑπῆρξε ἡ πρώτη ἔκφραση ὁμοφυχίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὕστερα ἀπὸ τὶς προηγηθεῖσες πολιτικὲς διενέξεις, πὸν κατέληξαν στὴ δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου 1936. Οἱ ἀντιθέσεις ἄρχισαν τότε νὰ λειαίνονται, νὰ ὑποχωροῦν καὶ νὰ ξεχνιοῦνται ἀκόμα, μπροστὰ στὸν κίνδυνο πὸν μᾶς ἀπειλήσε ξαφνικὰ ἀπέξω.

Ὁ Πλάτων μᾶς ἔχει παραδώσει ἀπὸ τὴν ἀρχαία μας ἱστορία πὸς ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, ὅταν εἴμαστε ἐνωμένοι, εἴμαστε ἀήττητοι στοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους. Μόνο στὸ ἐσωτερικὸ μέτωπο νικᾶμε καὶ νικιόμαστε. Μιὰ ἀκόμα ἀπόδειξη, καλὴ γιὰ τὸ ἓνα κακὴ γιὰ τὸ ἄλλο, πάντως ἀπόδειξη τοῦ ἀναλλοίωτου χαρακτήρα μας, ἀπάντηση στὶς ἀντίθετες θεωρίες πὸν διατυπώθηκαν ἀμφισβητώντας τὴν ὁμοιογένεια καὶ τὴ συνέχεια τῆς Φυλῆς μας.

Πολλὲς ὑπῆρξαν οἱ στιγμὲς στὸ πέρασμα τῆς ἱστορίας, πὸν ὁ λαὸς αὐτὸς μὲ τὸ ἀλάνθαστο κριτήριό καὶ τὸ ὑγιὲς φρόνημα, ὅταν κάποιος γεγονὸς ἔθιγε τὴν τιμὴ καὶ ἀπειλοῦσε ξανὰ τὰ αἵματοποτισμένα χρώματα τῆς πανάρχαιάς του πατρίδας, βρέθηκε ξαφνικά, μὲ μιὰν αὐτόματη μετατόπιση, ἀπὸ τὶς σφαιρὲς τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τῆς καθημερινότητος, στὶς περιοχὲς τοῦ ἰδεώδους, ἐκεῖ πὸν ἡ τιμὴ ζυγιάζει περισσότερο ἀπὸ τὴ ζωὴ. Καὶ δὲν εἶχε ποτὲ ἀνάγκη νὰ τοῦ θυμίσει κανεὶς αὐτό. Θᾶλεγγες πὸς καὶ οἱ ἡγήτορες του σὲ κάθε

ἐποχή ψυχολογώντας ἀκολουθοῦσαν τὸ λαὸ στὴ σωστὴ γραμμὴ ποῦ τὸν ὀδηγοῦσε τὸ ἄσφαλο ἔνστικτό του.

Μιά τέτοια παλληκαρία ἀντιμετώπιση τοῦ κινδύνου ἀπὸ τὸν ἐπίβουλο ἐχθρὸ δὲν ἔμενε, βέβαια, χωρὶς συνέπειες. Τίς ἤξερε αὐτὲς ὁ λαὸς μας ὅτι θὰ ἦταν μοιραῖες. Ἄλλὰ προχωροῦσε. Γι' αὐτό, μπορεῖ πολλές φορὲς στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων νὰ καταλύθηκε τὸ ἐλληνικὸ κράτος ἀπὸ τὴ στάση του ἐκείνη. Ἦξερε ὁ λαὸς τότε πὼς μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ διαφυλάσσει καὶ δυναμώνει τὸ ἔθνος ποῦ δὲν καταλύθηκε ποτέ, ὅσο καιρὸ καὶ ἂν βάστηξε ἡ κατάλυση τοῦ κράτους. Γιατὶ μέσα στὶς καρδιὰς τῶν Ἑλλήνων, ποῦ καὶ στὴ σκλαβιά χτυποῦσαν ἀκόμα πιὸ ὑπερήφανα, φώλιαζε ἡ πίστη πὼς ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ξεπηδήσει μέσα ἀπ' τὴν καταστροφή ὁ σπόρος τῆς ἀντίστασης καὶ τῆς πάλης γιὰ τὴν ἐπιβίωση τῆς φυλῆς.

Ὁ ἐλληνικὸς λαὸς δὲν ὑπῆρξε ποτέ λαὸς πολεμικὸς. Ἀφιερωμένος ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια στὴν ποίηση, τὴ φιλοσοφία, τὴν ἐπιστήμη, τὴν τέχνη, ἐδίδαξε μὲ τὰ ἔργα του τὸν κόσμον ὀλόκληρο μέχρι σήμερα. Ὅταν ὅμως χρειάστηκε στὴ μακραίωνη ἱστορία του, ἤξερε καλὰ νὰ κρατᾷ τὸ δόρυ καὶ τὴν ἀσπίδα, νὰ παίζει στὸ χέρι του τὴν πάλα καὶ τὸ γιαταγάνι, νὰ χειρίζεται τὴ λόγχη, τὸ τουφέκι καὶ τὰ σύγχρονα ὅπλα, μόνο ἀπὸ τὴ στιγμή ποῦ τὰ ἔπαιρνε στὸ χέρι του ὁ ἀντίπαλος. Γιατὶ δὲν ἦταν ὁ συστηματικὸς πολεμιστὴς μὲ τίς ἀπὸ πρὶν σχεδιασμένες ἐπιθετικὲς καὶ ἐπεκτατικὲς τάσεις. Ἄμυνα μόνο ἔκανε στὶς ἐδαφικὲς βουλιμίες τῶν ἐχθρῶν του. Ἀπωθοῦσε τὸν ἐπιτιθέμενο νὰ μὴν πατήσῃ πάνω στὰ χῶματα ποῦ εἶχε θάψει τοὺς προγόνους του. Αὐτός, ὁ φιλόξενος, δὲν ἤθελε τέτοιου εἴδους ἀτόκλητους ἐπισκέπτες καὶ ἄφοβα ἔπαιρνε τὸ ὄπλο στὸ χέρι, ἀψηφώντας τὸν κίνδυνον τῶν πάντοτε («ὑπερέτερων ἐπιτιθεμένων δυνάμεων»). («Θέλει ἀρετὴν καὶ τόλμην ἢ ἐλευθερίαν» φωνάζει ὁ ποιητής. Αὐτὸ χαρακτηρίσει πάντα τοὺς Ἕλληνας, ποῦ ἀδιαφοροῦσαν ἂν ὄλα θὰ μπορούσαν νὰ γίνουν στάχτη, νὰ γίνουν ἐρείπια στὴν ἀναμέτρησή τους μὲ τὸν ἐχθρό. Τοὺς ἔφτανε ὁ λιτὸς καὶ ἀπέριττος κότινος τῆς δόξας, ποῦ

τοὺς ἔφερενε στὸ χέρι της ἢ Ἐλευθερία περπατώντας πάνω στὰ ἐρείπια, μὲ μόνη σκεπή τὸν καθάριο ἑναστρο οὐρανό.

«Ἐπὶ τὸ μέγα ἐρείπιον
 ἢ Ἐλευθερία ὀλόρθη
 προσφέρει δύο στεφάνους.
 Ἐν' ἀπὸ γήινα φύλλα
 κι' ἄλλον ἀπ' ἄστρα».

Τῆς πατρίδας αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, ὀλιγάριθμον πάντα καὶ ντυμένου μὲ τὴν ὑπερήφανη γύμνια τῆς φτώχειας του, θέλησε ὁ ψευδοκαῖσαρ τῆς Ρώμης νὰ σπάσει τὰ πλευρά, θέτοντας μάλιστα σὲ κυκλοφορία δυὸ μετάλλια μὲ χαραγμένη τὴν πομπώδη φράση «θὰ σπάσουμε τὰ πλευρὰ τῆς Ἑλλάδας»; Ποῦ θὰ μπορούσε νὰ φανταστεῖ ὁ ἀνιστόρητος, ὅτι τὸν περίμενε σπάσιμο τῶν δικῶν του πλευρῶν καὶ τοῦ φασισμού ἐκεῖ πάνω ψηλά, στὰ κακοτράχαλα βουνὰ τῆς Ἀλβανίας, ἀπὸ τὸ στρατό μας καὶ ἀπὸ τὸ ναυτικό μας στὴ Μεσόγειο, πὺ ἀπὸ καιρὸ πρὶν εἶχε ἀρχίσει νὰ ὀρέγεται τὴν κυριαρχία της, ἐπαναλαμβάνοντας στὰ λατινικὰ μὲ τὸ *mare nostrum* τὸν χαρακτηρισμὸ της ἀπὸ τὸν Πλάτωνα στὸν «Φαίδωνα» του ὡς «ἡμετέρα θάλασσα». Φαίνεται πὺς ὁ Ντοῦτσε πίστευε στὴ διαίρεση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐξαιτίας τῆς δικτατορίας καὶ στὴν ἀπροθυμία του γιὰ πόλεμο, ὅπως πίστευε ὅτι τὸν φίλο μας ἰταλικὸ λαὸ τὸν εἶχε ἐνώσει σὲ μιὰ δέσμη ἀδιάσπαστη, σὲ ἓνα *fascio*, πὺ ἔδωσε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ φασισμού στὴ δικτατορία του. Δὲν εἶχε ὅμως ὑπολογίσει καλά. Δὲν ἤξερε ἀπὸ τὴν ἱστορία ὅτι ἓνα *fascio* γίνονται καὶ οἱ Ἕλληνες μέχρις ἐνός, ὅχι ὅμως μὲ τὴ βία ἀλλὰ μὲ τὴ θέλησή τους ὅταν παραστεῖ ἢ ἀνάγκη, χωρὶς αὐτὸ νὰ τοὺς δεσμεύει γιὰ τὸ μέλλον μετατρέποντάς τους στὴν μετέπειτα περίοδο τῆς εἰρήνης σὲ ἀγέλη.

Καὶ ὁ φαιδρὸς συνεταῖρος τοῦ Ἄξονα, πὺ λίγα μόλις χρόνια πρὶν εἶχε καθυποτάξει μὲ τὸ . . . γενναῖο ὄπλο τοῦ ὑπερίτη τοὺς ἀγαθοὺς καὶ ἄοπλους Αἰθίοπες, ἐπίστευε πὺς καὶ ἡ Ἑλλάδα θὰ ἀκολου-

θοῦσε τὰ τόσα «Ναί» τῶν κατὰ πολὺ ἰσχυροτέρων ἀπ' αὐτὴ κρατῶν καὶ θὰ ὑπέκυπτε στὴν ὠμὴ ἀξίωση τῆς βίας. Γελάστηκε, ὅμως. Ἐδῶ ἀκούστηκε τότε, χαράματα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, τὸ πρῶτο («Ὅχι») στοὺς τυράννους. Γιατί, καθὼς εἶπα παραπάνω, ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ μετατοπίστηκε τότε αὐτόματα, ἐξαιτίας τῆς ἰταμῆς φασιστικῆς πρόκλησης, στὶς περιοχὰς τοῦ ἰδεώδους, ἐκεῖ πὺρ ἢ τιμὴ ἀξίζει χιλιάδες φορὲς περισσότερο ἀπὸ τὴ ζωὴ. Κάθε ὑλικὸς ὑπολογισμὸς, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη, δὲν λαμβανόταν πιά ὑπόψη. Οἱ ἀριθμοὶ δὲν ἔλεγαν τίποτα. Τὶς συνέπειες οὔτε κἀν τὶς σκεφτόταν κανεὶς. Γιατὶ ἡ σκέψη εἶχε κιάλας πετάξει στοὺς ἀνοιχτοὺς καὶ εὐρεῖς χώρους τῆς ἠθικῆς ἰδιοκρατίας, τῆς πίστεως γιὰ τὴν ἀνεξάντλητὴ δύναμη τοῦ ἰδανικοῦ. Εἶναι αὐτὴ ἡ πίστη πὺρ ὀδήγησε τὸ ἔθνος στὸν ἀγῶνα καὶ ὁ ἀγῶνας, μὲ τὴ σειρὰ του, στὸ Ἔπος.

Πολλές, πάμπολλες φορὲς ὡς τώρα, ἔχουν ἀπὸ τὸ βῆμα αὐτὸ ἀναφερθεῖ τὰ γεγονότα τοῦ πολέμου, τὰ πρόσωπα πὺρ πρωταγωνίστησαν σ' αὐτόν, οἱ ζωὲς τόσων παλληκαριῶν πὺρ χάθηκαν ἢ ἀκρωτηριάστηκαν ἀπὸ τὰ βόλια ἢ τὰ κρονοπαγήματα, καὶ ἔχει ἀποδοθεῖ ὁ συνεχῶς ὀφειλόμενος καὶ ποτὲ ἐξοφλούμενος φόρος τιμῆς στοὺς ἄξιους τῆς Πατρίδας συντελεστὲς τοῦ δοξασμένου αὐτοῦ ἀγῶνα. Αἰώνια τιμὴ καὶ αἰώνια δόξα στοὺς ἀθάνατους νεκροὺς μας, πὺρ μετέτρεψαν σὲ ἱστορία τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας τὸ θρόλο πὺρ ἔγραψαν ἐκεῖ ψηλὰ στὰ ἀλβανικὰ βουνά.

Ἐύπνησε ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας τὴν ἡμέρα ἐκείνη! Ἐύπνησε ἀπὸ ἓνα λήθαργο μιᾶς τυποποιημένης ζωῆς, γιὰ νὰ δώσει καὶ πάλι τὸ «παρών», νὰ κάνει νὰ ξαναζήσουν γνώριμες σελίδες τῆς ἱστορίας καὶ νὰ δώσει ἀφορμὴ γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα στὸν κόσμον νὰ μιλήσει γιὰ τὴ χώρα ἐτούτη.

Ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας! Αὐτὴ ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς συνεχοῦς ἀνανέωσης τῶν κυττάρων τοῦ ἔθνους. Ἡ αὐλὴ ἀλλὰ παντοδύναμη μήτρα, ὅπου μέσα της τόσες καὶ τόσες φορὲς ἐκάρπισε ὁ σπόρος μεγάλων ἐπιτευγμάτων καὶ σπουδαίων ἱστορικῶν γεγονότων.

Ἐνα ἀόρατο νῆμα ἔνωσε τότε τὰ ἑκατομμύρια τῶν Ἑλλήνων. Νῆμα πὸ τὸ ἀτσάλωσε ἢ ἔμφυτη προσήλωση τοῦ λαοῦ μας στὴν ἐλευθερία, τὴν ἀξιοπρέπεια, τὸ δίκαιο, τὴν ἠθικὴ. Δὲν δέχτηκε τὴν ὑπουλὴ ἐπίθεση. Δυόμιση μῆνες πρὶν τοῦ εἶχε πληγώσει, ὁ ἄνανδρος, τὴ Μεγαλόχαρη στὴν Τῆρο. Μαζί της πληγώθηκε ἀλλὰ καὶ ἐξοργίστηκε ἀπὸ τὴν ἀσέβεια καὶ γρανιτώθηκε ἀπὸ τὴν ὀργὴ κάθε ἐλληνικὴ ψυχὴ. Παρὰ τὴν ἀστηρὴ οὐδετερότητα πὸ κρατοῦσε ἢ τότε κυβένηση, ἀποκρούποντας τὴν ἐθνικότητα τοῦ ξένου ὑποβρυχίου πὸ ἐξαπέλυσε τὶς φονικὲς τορπίλλες του, ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἦταν σὲ θέση καὶ ἀπὸ προηγούμενα περιστατικὰ νὰ γνωρίζει ποιὸς ἦταν ὁ δολοφόνος. Καὶ τότε, ἕνας κοινὸς μυστικὸς ὄρκος σὰν νὰ ἔνωσε τὸ λαὸ μας μέσα στὴ μύχια προσευχὴ του στὴ λαβωμένη Παναγιά.

Ἀξίζει στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ μεταφέρουμε αὐτούσια τὴν «μύχια προσευχὴ ὄλων τῶν Ἑλλήνων», ὅπως ὀνόμασε ὁ Ἅγγελος Σικελιανὸς τὸ κείμενό του, ὅταν δέχτηκε κι αὐτὸς στὴ Φτέρη τοῦ Αἰγίου τὴ φοβερὴ εἶδηση τοῦ τορπιλισμοῦ τῆς εἰρηνικὰ σημαιοστολισμένης γιὰ τὴ γιορτὴ τῆς Παναγίας («Ἑλλης»).

«Στὴ μυστικώτατη, στὴν ὑπερούσιαν αὐτὴν ὥρα τῆς μετάστασης τῶν πάντων πρὸς τὶς σφαῖρες τοῦ ὑπέροχτου ἀγνισμοῦ καὶ λυτρωμοῦ πὸ μᾶς προσφέρει ἡ Κοίμηση τῆς Χάρης της, ὁ Ἴταλὸς σὰ νᾶθελε νὰ πλήξει ἀντάμα μὲ τὸ ἀκήρατό της σῶμα καὶ τὸ σῶμα τῆς βαθιὰ συναγασμένης τὴ στιγμὴ ἐκείνη Ἑλλάδας, ξαφνικὰ χτυπάει στὴν Τῆρο δολοφονικὰ καὶ καιρία, τὸ ἱερὸ ἀπὸ τὴν ὥρα αὐτὴ πολεμικὸ καρὰβι μας, τὴν («Ἑλλη»). Ἄργα τ' ἀπόγεμα μονάχα ἦρθε τὸ μήνυμα στὴ Φτέρη. Ὁ ξωμάχος λαὸς πὸ τῶφερε, εἶχε κιόλας πάνω στὴ μορφὴ του ὄλη τὴν προεικόνιση τοῦ ἀγώνα, πὸ ξεκίναε τόσο δόλια ἀπ' τὰ βάθη τοῦ Ἄδη νὰ προσβάλλει τὶς κορφὲς τῆς λευτεριάς του καὶ τῆς ζωῆς του. Ἀλλὰ στὴ μορφὴ του ἀντιφεγγοῦσε κιόλας ἀπὸ τότε ἢ Ἀλβανία, ἀντιφεγγοῦσε ἢ κορυφαία του Νίκη. Καὶ τεράστιο Σύμβολο ἀμετάσειστο κι' ἀπόρητο, ἢ Κοιμημένη Πανα-

για, μετουσιωμένη τώρα στον υπέρτατο αυτό αγώνα, απ' την Ελλάδα, αναστημένη πιά, εβάδιζε μπροστά του, Ἀρχιστρατηγούσα, ἀκοίμητή του Ὑπέρομαχη, ἀκατάβλητή του Ὀδηγήτρα. Ὄταν τὸ ἴδιο βράδυ, ὥστόσο, ἀποτραβήχτηκα ἀπὸ τὸν ξωμάχο λαὸ καὶ γύρισα στὸ σπίτι μου, ἐμπήκα στὴ μικρὴ μου κάμαρα, πὺν πάνω απ' τὸ κρεβάτι μου κρεμόταν μιὰ παλιὰ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου — Ἐνωμένη στὴν ψυχὴ μου ἄρρηκτα ἀπὸ τὴν ὥρα αὐτὴ μὲ τὴν Ἑλλάδα — κι' ὅπως ὅταν εἶμωνα παιδί, κλειδώθηκα καὶ προσευχήθηκα μπροστά της».

Μαζὶ μὲ τὸν Σικελιανὸ τότε γονάτισε καὶ προσευχήθηκε καὶ ὀρκίστηκε κάθε ἑλληνικὴ ψυχὴ στὴ ματωμένη Παναγιά.

Καὶ τώρα, ὕστερα ἀπὸ δύομιση μῆνες, τὰ χαράματα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, ξυπνάει ὁ ἴδιος δολοφόνος τὸ λαὸ μας ἀπὸ τὸν ἥσυχό του ὕπνο γιὰ νὰ τοῦ ζητήσῃ νὰ παραδοθεῖ, ἀλλιῶς θὰ τὸν χτυπήσῃ.

Στὸν πόλεμο οἱ Ἕλληνες ἀκολούθησαν πάντα τὸ τίμιο πνεῦμα πὺν εἶχαν καθιερώσει ἀπὸ παλιὰ στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες: ἀδιαφοροῦσαν ποιὸς θὰ ἦταν στὸ τέλος ὁ νικητὴς καὶ ριχνόντουσαν στὸν αγώνα σὲ μιὰ ὁμαδικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς, χωρὶς νὰ λογαριάζουν τὶς θυσίες.

Εἶχαμε τὸ προνόμιο ἐμεῖς οἱ μεγαλύτεροι νὰ ζήσουμε τὶς κρίσιμες καὶ μαζὶ ὑπέροχες τοῦτες ὥρες γιὰ τὸ Ἔθνος μας, καὶ ἔτσι, ἀπὸ πρῶτο χέρι, τὶς μεταβιβάζουμε κάθε χρόνο στοὺς φυσικοὺς ἀποδέκτες τῆς βαριᾶς αὐτῆς ἐθνικῆς κληρονομιάς τοῦ 1940 - 41, δηλαδὴ στοὺς σημερινούς νέους.

Εἴμαστε σὲ θέση νὰ τοὺς βεβαιώσουμε ὅτι σπάνια τὸ Ἔθνος βρέθηκε σὲ τέτοια ὁμοψυχία ὅπως τότε. Ὅλα λειτουργοῦσαν μεθοδευμένα, μὲ μιὰ πνοή, μὲ ἓνα σκοπὸ. Οἱ φαντάροι μας στὸ μέτωπο, μὲ τὰ ὅσα μέσα διέθετε τότε ὁ στρατὸς μας, ἔκαναν πραγματικὰ θαύματα, δρασκελώντας ἀπὸ κορφή σὲ κορφή τὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας καὶ ἐξουδετερώνοντας τὸν θρασὺν εἰσβολέα, διώχνοντάς τον πρὸς τὰ πίσω, παρὰ τὴν ἀναμφισβήτητη ἀριθμητικὴ του ὑπεροχὴ σὲ

ἄνδρες καὶ τῇ συντριπτικῇ του δύναμει σὲ ἀεροπορία, τάνκς, πολεμοφοδία, ἐπιμελητεία καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀπαιτοῦσε ὁ σύγχρονος τότε πόλεμος. Ἐκ τῆς δικῆς μας πλευρᾶς, ἡ προώθησις τῶν πολεμοφοδίων ὡς τὶς προχωρημέναι καὶ συνεχῶς μετακινούμεναι πρὸς τὰ ἐμπρὸς θέσεις τοῦ στρατοῦ μας, τρομερὰ δύσκολη μέσα στὸ βαρὺ χειμῶνα, γινόταν μὲ ὅ,τι μέσο ἦταν δυνατὸν. Ἐκεῖνο ὅμως πὸν θὰ μείνει τρανὸν δεῖγμα συμμετοχῆς τῶν μετόπισθεν στὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, ἦταν ἡ αὐθόρμητη παρουσία τοῦ λαοῦ κοντὰ στὸ μέτωπο, πλάι στοὺς στρατιῶτες μας καὶ ἰδιαίτερα τῶν ὑπέροχων γυναικῶν τῆς Πίνδου, πού, μὲ ἀσπλωμένα τὰ μπράτσα τοὺς ἀπὸ ἔμφυτη παρόρμησις καὶ ἐσώτερη ἐπιταγὴ νὰ διαφυλάξουν τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια τοῦ τόπου τοὺς, ἀψηφοῦσαν τὶς χιονοθύελλαι καὶ τὰ ἄγρια ξεροβόρια, σέροντας στὶς τραχιᾶς ἀνηφοριᾶς τῶν βουνῶν τὰ βαριὰ σίδηρα τῶν κανονιῶν καὶ τῶν πολεμοφοδίων, καὶ βοηθώντας τὰ παιδιὰ μας στὸν πραγματικὰ τιτάνιό τοὺς ἀγῶνα.

Πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν εἶχε τὴν πρωτοβουλία νὰ προσκαλέσει κατὰ τὴν πανηγυρικὴ τῆς συνεδρία σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸ χῶρο καὶ νὰ βραβεύσει τρεῖς ἀπὸ τὶς ἐπιζῶσαι αὐτῆς ὑπέροχαι ἑλληνίδαι. Κατάφθασαν τότε ἀπὸ τὴν Ἑπειρὸν τρεῖς εὐσταταεῖς ἀκόμα λεβεντογυναῖκες, στολισμέναι μὲ τὰ γιορτινὰ τοὺς, χάρμα νὰ τὶς βλέπεις!, καὶ τὰ ὠραῖα τοπικῆς τέχνης κοσμήματά τοὺς, ἠλιοκαμμένες καὶ ὑπερήφαναι, γιὰ νὰ δεχτοῦν τὴν ἐλάχιστη ἀπότιση φόρου τιμῆς τοῦ Ἰδρύματος αὐτοῦ ἐκ μέρους τῆς Πατρίδας καὶ νὰ τοὺς σφίξει μὲ εὐγνωμοσύνη τὸ χεῖρι ὁ Ἀνώτατος Ἄρχων τοῦ τόπου. Αὐτό, τὸ δουλεμένο καὶ ροζιασμένο ἀπὸ τὸ μόχθο χεῖρι, πὸν τόσο οὐσιαστικὰ εἶχε βοηθήσει στὴν ἀπόθρησις τοῦ εἰσβολέα ἔξω ἀπ' τὰ ἑλληνικὰ σύνορα. Στὸ πρόσωπό τοὺς ἡ Ἀκαδημία ἐβράβευε ταυτόχρονα τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν ἑλληνίδων, πὸν δούλευαν σὲ κάθε βοηθητικὴ ὑπηρεσία ἢ στὰ σπίτια τοὺς, πλέκοντας μὲ βιασύνη καὶ πάθος τὶς μάλλινας φανέλαι, τὶς χοντρῆς κάλτσαι, τὰ ζεστά ἐσώρουχα, γιὰ νὰ προφτάσουν νὰ πᾶνε ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ γρήγορα στὸν προορισμό

τους. "Αγνωστες μάνες αυτές, άγνωστες γυναίκες και αδερφές, να μὴν κρυώνουν τὰ παιδιὰ κάθε μάνας, οἱ άντρες τῶν ὅποιων γυναικῶν, τ' ἀδέρφια τῆς κάθε αδερφῆς... Ἡ ζέστη τῆς ὁμοφυχίας τῶν μετόπισθεν μεταφερόταν και ἔφτανε ψηλά, μέχρι τῆ ζώνη τῶν πρόσω, ικανή να λειώνει τὰ χιόνια, αναφτερόνοντας συνάμα ὄλο και περισσότερο τὸ πάντα ἀκμαῖο και ὑψηλὸ ἠθικὸ τῶν φαντάρων μας.

Ἐο πατριωτισμὸς τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἀναμφισβήτητος και ἀποτελεῖ ἓνα ξεχωριστὸ φαινόμενο. Δὲν εἶναι ἐκεῖνος μὲ τῆ στενὴ γεωγραφικὴ ἔννοια τῶν συνόρων, μέσα ἀπὸ τὰ ὁποῖα μπορεῖ και να βυσοδομεῖται κάθε κατὸ ἔναντιον γειτόνων, καθὼς ἐμεῖς οἱ Ἑλληρες διαθέτομε τὴν πικρὴ πείρα να τὸ ἔχουμε κατ' ἐπανάληψη ὑποστεῖ και να τὸ διαπιστώνομε μέσα ἀπὸ τὶς σελίδες τῆς ἱστορίας μας. Ἡ ἀρπακτικὴ διάθεση δὲν μπορεῖ γιὰ τὸν Ἑλληνα ν' ἀποτελέσει συστατικὸ τῆς φιλοπατρίας. Ἐο λαὸς μας, εἴτε συνειδητὰ εἴτε ἀπὸ ἔνστικτο ὑπερήφανος γιὰ τὴν ἱστορία του στοὺς αἰῶνες, μέσα στὴν ὁποῖα τῆ σπουδαιότερη θέση, κατέχει ἡ πολύτιμη πνευματικὴ προσφορά του στὴν ἀνθρωπότητα, ἐντάσσει τὴν ἔννοια τοῦ πατριωτισμοῦ μέσα στὴν ἰδέα τῆς οἰκουμενικότητας. "Ἐχει συνυφασμένο τὸν πατριωτισμὸ μὲ τὴν ἀνθρωπιὰ ἀλλὰ και τὴν ἀξιοπρέπεια και τὴν ἀνεξαρτησία. Δὲν ἔχει θέση ἡ κάθε ἀπόχρωσης τυραννία στὴ συνείδηση τοῦ Ἑλληνα πατριώτη. Θέλει τὸ λαὸ ὡς τὸ μόνον κυρίαρχο στὸν τόπο του, ὄχι μόνον φραστικὰ ἀλλὰ πραγματικά. Ἐτσι δένονται οἱ ἀνθρωποι και ὁμοφυχοῦν στὴ γωνιὰ αὐτὴ τοῦ κόσμου, ἀπορρίπτοντας τὰ ὑλικά συμφέροντα και προβάλλοντας μόνον τὰ ἰδανικά, ὅπως ἔχει γίνει τόσες φορές στὸ κύλημα τῶν αἰῶνων, ὅπως ἔγινε και τὸ 1940. Διαισθάνονται, ἀν ἀκόμα δὲν εἶναι σὲ θέση να τὸ σκεφθοῦν, πὼς ὁ ἕλιγγος τῆς ὕλης κάνει πολλὰς φορές ὥστε να παραμελεῖται ἡ καλλιέργεια τοῦ πνεύματος και τῆς ψυχῆς, πολὺ περισσότερο στὰ χρόνια μας, πὸν ἡ ὕλη τείνει να θεοποιηθεῖ εἰς βάρος τῶν ὑψηλῶν ἀρχῶν και τῶν ἀνθρωπιστικῶν δραμάτων, πὸν κάποτε εἶχαν ὡς ἰδανικά οἱ ἀνθρωποι.

Μὲ τὸ πνεῦμα αὐτό, ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸν μετέτρεψε σὲ στρατό, πολέμησε ὁ λαὸς μας καὶ τὸ 1940 στὶς προχωρημένες θέσεις τῶν επιχειρήσεων, στὴ θάλασσα, στὸν ἀέρα, στὰ μετόπισθεν.

Συνεχίζοντας τὸ νικηφόρο ἀγῶνα στὴν Ἀλβανία ἐναντίον τῶν φασιστῶν τοῦ Μουσολίνι, ὁ ἐλληνικὸς λαὸς καὶ στρατός, καταματωμένος ἀλλὰ μὲ ψηλὰ τὸ κεφάλι, δέχεται στὶς 6 Ἀπριλίου 1941 τὴ δεύτερη ἀνανδρὴ ἐπίθεση, τὴ φορὰ αὐτὴ ἀπὸ τὸν γερμανικὸ ναζισμό. Ἡ Ἑλλάδα ἔπρεπε μὲ κάθε θυσία νὰ ὑποταγεῖ, σύμφωνα μὲ τὰ στρατηγικὰ σχέδια τοῦ δικέφαλου φασιστικοῦ τέρατος, σὰν τὴν ὑπόλοιπη Εὐρώπη. Ὑπετάγη, βέβαια, στὸ τέλος καὶ ἡ Ἑλλάδα, ἀφοῦ στὰ ἐκτεταμένα βόρεια σύνορά της κατάφθασαν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ μεγάλες χιτλερικὲς δυνάμεις, ὄχι μόνον γιὰ νὰ σώσουν τὸ καταπατημένο καὶ ἐξευτελισμένο ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ στρατὸ γόητρο τοῦ Ἄξονα, ἀλλὰ γιὰ νὰ πάρει κάποτε τέλος γι' αὐτοὺς ἡ γάγγραινα, πὺν εἶχε ἀρχίσει στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ καιρὸ νὰ τοὺς κατατρῶγει καί, κυρίως, πὺν εἶχε ἀνατρέψει τὰ σχέδιά τους, ἀναβάλλοντας ἐξανάγκης μέλλουσες μεγάλες επιχειρήσεις τους, σὲ τελικὸ ὄφελος τῶν Συμμάχων.

Σὲ μιὰ ἀνοιχτὴ του ἐπιστολὴ στὶς 8 Ἀπριλίου 1941 στὴν ἐφημερίδα «Καθημερινή», ἐπιστολὴ πὺν τὸ κείμενό της θὰ μείνει ἱστορικὸ γιὰ τὴν ἐθνικὴ του ἀξιοπρέπεια καὶ τὸν ἐλληνικὸ του ἀνδρισμὸ, καὶ πὺν εἶχε τεράστιαν ἀπήχηση στὴ χώρα μας καὶ σὲ ὅλα τὰ μαχόμενα γιὰ τὴν ἐλευθερία τους κράτη, ὁ ἀείμνηστος Γεώργιος Ἀγγέλου Βλάχος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Ἀδόλφο Χίτλερ, ἀφοῦ μὲ συντριπτικὰ ἐπιχειρήματα ἀντικρούει τὴ σκέψη δημιουργίας νέου μετώπου στὰ Βαλκάνια, ἀφοῦ χαρακτηρίζει ὡς «πρᾶξιν παναθλίαν» τὴν πλευροκόπηση τῆς χώρας μας ἀπὸ τὰ γερμανικὰ στρατεύματα, ἐρωτᾷ: «Τί θὰ κάμη ὁ στρατός (σας) αὐτός, Ἐξοχώτατε, ἄν, ἀντὶ πεζικοῦ, πυροβολικοῦ καὶ μεραρχιῶν, στείλη ἡ Ἑλλὰς εἰς τὰ σύνορά της εἴκοσι χιλιάδες τραυματιῶν, χωρὶς χέρια, χωρὶς πόδια, μὲ τὰ αἶματα καὶ τοὺς ἐπιδέσμους διὰ νὰ τὸν ὑποδεχθοῦν; Αὐτοὺς τοὺς φύλακας θὰ ὑπάρξῃ στρατός διὰ νὰ τοὺς κτυπήσῃ; Ἀλλὰ ὄχι. Δὲν πρόκειται

νά γίνῃ αὐτό. Ὁ ὀλίγος ἢ πολὺς στρατός τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἐστάθη εἰς τὴν Ἑπειρον, θὰ σταθῆ, ἂν κληθῆ, εἰς τὴν Θράκην. Καὶ τί θὰ κάμῃ; Θὰ πολεμήσῃ. Καὶ ἐκεῖ. Καὶ θὰ ἀγωνισθῆ. Καὶ ἐκεῖ. Καὶ θὰ ἀποθάνῃ. Καὶ ἐκεῖ. Καὶ θὰ ἀναμείνῃ τὴν ἐκ Βερολίνου ἐπιστροφὴν τοῦ δρομέως, ὁ ὁποῖος ἦλθε πρὸ πέντε ἐτῶν καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Ὀλυμπίαν τὸ φῶς, διὰ τὰ μεταβάλλῃ εἰς δαυλὸν τὴν λαμπάδα, καὶ νὰ φέρῃ τὴν πυρκαϊὰν εἰς τὸν μικρὸν τὴν ἑκτασιν, ἀλλὰ μέγιστον αὐτὸν τόπον, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἔμαθε τὸν κόσμον ὅλον νὰ ζῆ, πρέπει νὰ τὸν μάθῃ τώρα καὶ νὰ ἀποθνήσκῃ».

Στις βάρβαρες περιόδους τῆς ἀνθρωπότητος δὲν ἔχουν θέσῃ ἡ λογικὴ καὶ ὁ ἀνθρωπισμός. Ἡ μόνη κυρίαρχη εἶναι ἡ βία. Κάτω ἀπ' αὐτὴν ὑπέκυψε τελικὰ καὶ ἡ Ἑλλάδα. Ἐνα ὅμως μήνα ἀργότερα ἀπὸ τὴν γερμανικὴν ἐπίθεση, ὁ Χίτλερ ἀναγκαζόταν σὲ λόγο τοῦ στού Ράιχσταγκ νὰ παραδεχθῆ ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς: «Ἡ ἱστορικὴ δικαιοσύνη μὲ ὑποχρεώνει νὰ κάνω τὴ διαπίστωση ὅτι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀντιπάλους, ὁ Ἕλληνας στρατιώτης, κυρίως, πολέμησε μὲ μεγάλο ἥρωισμό καὶ αὐτοθυσία καὶ ἐσυνθηκολόγησε τότε μόνο ὅταν κάθε ἄλλη ἀντίσταση ἦταν ἀδύνατη».

Ἡ δόξα δὲν εἶναι πάντοτε ἀναγκαῖο ἐπακόλουθο τῆς νίκης. Ἀντίθετα, ὑπάρχουν νίκες γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ ἔπρεπε νὰ αἰσχύνεται ὁ νικητῆς, καὶ ἦττες, γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ὑπερηφανεύεται ὁ νικημένος. Ἐτσι, ἡ νίκη τῶν στρατευμάτων τοῦ Χίτλερ, ὕστερα ἀπὸ τὴ σκληρὴ καὶ μεγαλειώδη ἀντίσταση, πὸν καὶ ὁ ἴδιος παραδέχτηκε ὅτι συνάντησε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, καταματωμένους ἀπὸ ἓνα ἐξάμηνο νικηφόρο πόλεμο ἐναντίον τοῦ συνεταιρίου του, δὲν δικαιούται κατὰ κανένα ἠθικὸ νόμο νὰ στεφανωθῆ ἀπὸ τὴ δόξα, ἀφοῦ δὲν τὴν ἐξασφάλισε ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ τιμὴ, ἀλλὰ ἡ ὑλικὴ δύναμις τῶν ὅπλων. Δὲν θὰ μείνῃ στὴν ἱστορία ὡς δόξα τῶν ναζιστικῶν στρατευμάτων ἢ κατάληψη, ὕστερα ἀπὸ σκληρὰ μάχες στὰ ὄχρυά μας τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1941, καὶ ἡ τελικὴ ὑποδούλωσις τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὰ χιτλερικὰ στρατεύματα μὲ τοὺς μουσολινικοὺς φαιδρούς

κομπάρσους τους. Θὰ εἶναι ὁμως γραμμένη πάντα μὲ χρυσὰ γράμματα στὴν ἱστορία ὅπως ἡ πτώση τῶν Θερμοπυλῶν ὕστερα ἀπὸ τὸ «μολῶν λαβὲ» τοῦ Λεωνίδα, ἡ πτώση τοῦ Βυζαντίου ὕστερα ἀπὸ τὸ ὑπερήφανο «τὴν πόλιν οὐ σοὶ δίδομεν» τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου στὸν Μωάμεθ τὸν Β', ἡ ἀπελπισμένη ἐκείνη ἀντίσταση μὲ τὸν ἀνατριχιαστικὸ «χορὸ» τοῦ Ζαλόγγου, ὅπου μάνες καὶ παιδιὰ προτίμησαν νὰ περάσουν πεθαίνοντας στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ παρὰ νὰ πέσουν στὰ χέρια τοῦ Τούρκου, ἡ ἥρωικὴ πτώση τοῦ Μεσολογγίου, ἡ ἀντίναξη τοῦ Ἀρκαδιοῦ στὴν Κρήτη, χωρὶς νὰ λογαριαστοῦν οἱ ἀνθρώπινες ζωὲς καί, ἀκόμα, τόσες καὶ τόσες ἄλλες μεγάλες στὴν τραγικότητά τους στιγμές, τοῦ ἱστορικοῦ μας ἔθνους. Χρυσὲς σελίδες μαζὶ μὲ τὶς λαμπρὲς νίκες ἑνὸς λαοῦ, ποὺ κατόρθωνε πάντα νὰ ἐπιζεῖ, ἀψηφώντας τὶς συνέπειες ποὺ θὰ εἶχε ἡ κάθε ἄρνηση ὑποταγῆς, ποὺ ἀντέτασσε τὸ μὲ διάφορους τρόπους καὶ ἐκφράσεις («Ὅχι») σὲ ἀρχαίους καὶ σύγχρονους βαρβάρους.

Ὅλες οἱ μεγάλες αὐτὲς σὲ ἱστορικὴ σπουδαιότητα καὶ σὲ αἰώνια δόξα σελίδες, γράφτηκαν πάντα μὲ τὸ χέρι ὅλων τῶν Ἑλλήνων, χέρι ὀδηγημένο ἀπὸ μιὰ ψυχὴ καὶ μιὰ καρδιά. Ἡ ἐνότητα, αὐτὴ εἶναι ποὺ χάριζε τῇ δόξᾳ κάθε φορὰ στὸ ἔθνος μας. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ πρὶν ἀπὸ σαράντα τρία χρόνια. Ὁ Ἀγγελος Σικελιανός, ὁ περισσότερο ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ Ἔπος τοῦ '40 μεγάλος μας ποιητής, ἀναφέρεται συχνὰ στὴν ὁμοφυχία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως στὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν «Κλεισοῦρα» του, ποὺ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς διαβάσω :

«Ναί, τὸ ξέρω, χιονίζει τριγύρω, χιονίζει, χιονίζει,
 ἄγριοι στρόβιλοι ἀνέμων φυσᾶν ἀπ' ὀλοῦθε,
 σὰ νὰ θέν' νὰ μᾶς σύρουν στὰ βάραθρα.
 Χαίνει ἀποκάτω ἀπ' τὰ πόδια μας ἡ ἄβυσσο.
 Τὸ κάθε μας πάτημα ἀπάνω στὸν πάγο γλιστράει
 πρὸς ἀπύθμενα, ἀγύριστα βάρη.

Μὰ ἐμεῖς εἴμασθε ἀντάμα πιασμένοι,
 χέρι-χέρι, ὁ ποιητής, οἱ φαντάροι, οἱ τσολιάδες,
 καὶ τραβᾶμε νὰ κάνουμε κάτι δικό μας,
 κάτι ποὺ αὔριο θὲ νᾶναι δικό μας γιὰ πάντα».

Κυρίες καὶ Κύριοι,

Ἐκτὸς τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ἑλληνικοῦ βῆμα τῆς ἐπιστήμης, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀκούγονται καὶ νὰ ὑπερθυμίζονται τὰ κηρύγματα ὁμόνοιας καὶ ἀγάπης, ἀρετῶν ποὺ μόνο κάτω ἀπ' αὐτὲς μποροῦν οἱ λαοὶ νὰ ζοῦν εἰρηρικά, νὰ ἀναπτύσσονται καὶ νὰ προοδεύουν, διατηρώντας ἄσβηστη τὴ δημοκρατικὴ τους φλόγα καὶ διαφυλάσσοντας ἀκέραια τὴν ἱστορικὴ τους μνήμη. Γιατί, τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ποὺ χάνει τὴν ἱστορικὴ του μνήμη καὶ μαζί της τὶς αἰώνιες ἀρχὲς καὶ τὶς παραδόσεις του, εἶναι καταδικασμένο σὲ ἀφανισμό, πρὸς μεγάλη χαρὰ τῶν ἐπίβουλων ἐχθρῶν του, ποὺ καιροφυλακτοῦν περιμένοντας τὴν κατάλληλη στιγμή νὰ τοῦ ἐπιτεθοῦν καὶ νὰ τὸ κατακτήσουν. Στὸ μεταξὺ διάστημα, ἡ μοιραία φθορὰ ποὺ τὸ σαράκι τῆς διχόνοιας τὴν ἐπεκτείνει, σιγοτρῶγοντας ἀργὰ ἀλλὰ σταθερὰ τὰ θεμέλια τοῦ ἔθνους, ἀρχίζει νὰ παρουσιάζεται μὲ τὸ ἀπογοητευτικὸ φαινόμενο τῆς γενικῆς ὑποβάθμισης τῶν ἀξιῶν καὶ τῶν θεσμῶν.

Ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου δὲν ἀποτελεῖ μόνο μιὰ λαμπρὴ σελίδα, παρόμοια τουλάχιστον μὲ τὶς πιὸ ἔνδοξες σελίδες τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους μας στὴν πάλη του νὰ παραμείνει ἐλεύθερο. Ὁ ἑορτασμὸς της, στὰ δύσκολα χρόνια ποὺ περνᾷ ὁ κόσμος καὶ μεῖς, δὲν εἶναι μόνο ἡμέρα χαρᾶς καὶ ἀναπόλησης μιᾶς παλιᾶς δόξας. Πρέπει νὰ εἶναι, περισσότερο ἀπὸ ποτέ, ἡμέρα περισυλλογῆς καὶ σωστῆς τοποθέτησης καὶ ἀντιμετώπισης τῶν εὐθυνῶν μας ὡς ἱστορικοῦ λαοῦ ἀπέναντι τῆς ἱστορίας.

Κάθε λαὸς εἶναι φυσικὸ καὶ πρέπει νὰ συνεχίζει μὲ τὶς πράξεις του καὶ νὰ ἐπεκτείνει στὸ χρόνο τὴν παρουσία του, ζητώντας νὰ ἐξασφαλίσει σωστὰ μιὰ ὅσο γίνεται πιὸ περίοπτη θέση ἀνάμεσα

στοὺς ἄλλους λαούς. Ὁ ἑλληνικὸς λαός, οἱ Ἕλληνες ὅλων τῶν ἐποχῶν δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦν ὅτι ἔχουν ὅσο ἐλάχιστοι λαοὶ τὸ βαρὺ χρέος νὰ κρατήσουν ὡς ἐντολοδόχοι τῆς ἱστορίας τους τὴν ὁμοιογένειά της, νὰ ξαναγράψουν, ἂν χρειαστεῖ, ἀντίστοιχες σελίδες ἡρωικῶν κατορθωμάτων, νὰ ἀνανεώσουν τὴν οἰκουμενικὴν παρουσία στοὺς τομεῖς τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης, τροφοδοτώντας ἀπὸ τὴ μικρὴ αὐτὴ γωνιὰ τῆς γῆς ὑψηλὰς ἠθικὰς ἐννοιες.

Ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου μᾶς δίνει καὶ πρέπει πάντοτε νὰ μᾶς δίνει τὸ Μέγιστον Μάθημα:

— τῆς προσήλωσης στὰ ἰδανικά, πὺν χωρὶς αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ ἐπιβιώνουν οἱ λαοί,

— τῆς μὲ κάθε τρόπο προάσπισης τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ συνόλου, μὲ κίνδυνον καὶ τῆς ζωῆς ἀκόμα

— καὶ τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδιάσπαστης ἐνότητος τοῦ λαοῦ.

Οἱ ἑλληνικὲς ψυχὲς δοκιμάστηκαν στὸ καμίνι τοῦ χρόνου περισσότερο ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλο λαό. Εἶναι ἀδάμαστες. Μακρὰ ἀπὸ κάθε ἐσωτερικὴ διάβρωση, ἐνωμένες καὶ ὁμοροῦσες, ἀπέδειξε ἡ ἱστορία ὅτι κάνουν θαύματα. Θλιβερὰς ἀποδείξεις ὑπάρχουν πάλι ἀπὸ τὴν Ἱστορία, ὅταν ὁ λαὸς αὐτὸς σπαράσσονταν σὲ διάφορες ἐποχὰς ἀπὸ ἐσωτερικοὺς διχασμοὺς. Ὑπάρχουν φωτεινὰς, ἀλλὰ καὶ μελανὰς σελίδες στὴν ἱστορία μας. Ἐθνικὴ Μνήμη στίς φωτεινὰς, Ἐθνικὴ Λήθη στίς σκοτεινὰς. Δὲν εἶναι δυνατὸ τραγικὰ ἐσωτερικὰ γεγονότα πὺν ἐγέννησαν πάθη καὶ λάθη μᾶς ἢ ἄλλης ἐποχῆς, μᾶς ἢ ἄλλης τοποθέτησης, νὰ θέλουν νὰ μᾶς κυβερνοῦν ἢ νὰ μᾶς ὀρίζουν τὸν τρόπο ζωῆς μας. Πρέπει κάποτε νὰ σκεφθοῦμε τί πρέπει νὰ περιλάβουμε στὴν Ἐθνικὴ Μνήμη καὶ τί στὴν Ἐθνικὴ Λήθη, μὲ ἀποκλειστικὸ γνώμονα τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδας, μακρὰ ἀπὸ διάφορες ἄλλες σκοπιμότητες καὶ ἐκμεταλλεύσεις. Φτάνει τὸ ἑλληνικὸ αἷμα πὺν ἔχει κυλήσει πάνω στὰ ἴδια του τὰ χρώματα ἀπὸ ἑλληνικὰ χέρια χυμένο. Φτάνει τὸ πένθος πὺν κρέμασε ὁ ἓνας στὴν ἐξώπορτα τοῦ ἄλλου.

«Μὲ τὴν ὁμόνοια πραγματοποιοῦνται τὰ μεγάλα ἔργα στὰ κράτη. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶναι συμφορὰ καὶ γιὰ τὶς δυὸ πλευρὰς, τὸ ἴδιο καταστροφὴ γιὰ νικητὲς καὶ ἡττημένους». Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Δημόκριτου νὰ ἔρχονται πάντοτε στ' αὐτιά μας ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ χρόνου.

Ὁ διχασμὸς ἐλλοχεύει πάντοτε στὸν τόπο μας. Ἄς κάνουμε μὲ τὶς πράξεις μας ὅσο μποροῦμε λιγότερα ὑπὲρ τοῦ διχασμοῦ. Ἄς φτάσουμε κάποτε στὸ σημεῖο πὸν δὲν θὰ ὑπάρχουν νικητὲς καὶ ἡττημένοι στὰ πολυάριθμα ἐσωτερικὰ μας μέτωπα, ἀλλὰ θὰ κυριαρχεῖ μεταξὺ μας ἡ ὁμόνοια, ἡ συνεργασία, ἡ ἀδιάσπαστη ἐνότητα καὶ σύμπνοια ὄλων τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων τοῦ τόπου, ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἀσφαλῆ ἀντιμετώπιση νέων ἐνδεχομένων ἐξωτερικῶν κινδύνων, ἀλλὰ καὶ γιὰ εὐγενέστερες ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὶς ἐσωτερικὰς διαμάχες πανανθρώπινες ἐμπνεύσεις καὶ δραστηριότητες.

Ἡ πατρίδα μας, κατάφορτη ἀπὸ ἔνδοξες ἐθνικὲς μνημῆες δὲν μπορεῖ εὐκόλα νὰ κολακεύεται γιὰ τὴν κατάκτηση καὶ ἀξιοποίηση κάθε περιόδου εἰρήνης. Οἱ ἀναμοχλεύσεις τοῦ διχασμοῦ παραμονεύουν πάντα περιμένοντας τὴ λήξη κάθε πολεμικῆς σύρραξης, πὸν ὑποχρεώνεται ν' ἀναμυχεῖ ἡ Ἑλλάδα. Ἡ ἐνότητα, ἔτσι, καὶ ἡ ὁμοφυχία μας κλονίζεται συχνά. Στηριζόμαστε, ἴσως, στὴ σκέψη πὸς μπροστὰ σ' ἕνα ξαφνικὸ κίνδυνο, ὅπως ἔγινε ἐδῶ καὶ σαράντα τρία χρόνια, θὰ ἐνωθοῦμε καὶ πάλι, ἀφήνοντας πίσω τὶς ὀξύτητες πὸν κυριαρχοῦν στὸν καθημερινὸ μας βίον. *Εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνὴ σὴ μερὰ ἡ σκέψη αὐτὴ.* Οἱ ἀναπότρεπτες φθορὰς, πὸν σιγὰ-σιγὰ ὑποσκάπτουν μὲ τὰ πιὸ ἐξελιγμένα σύγχρονα μέσα τὰ θεμέλιά μας, φοβᾶμαι πὸς ἴσως δὲν θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν σὲ κάποιον νέο κίνδυνο —μὴ γένοιτο!— νὰ συσφιχθοῦμε καὶ πάλι σὲ παρόμοιο ἀρραγὲς μέτωπο πρὸς ἐκεῖνο τοῦ 1940. Ἄς μὴ χρειαστεῖ νὰ διαπιστώσουμε κάποια στιγμή πὸς κάτι τότε θ' ἄχει ἀλλάξει πρὸς τὸ χειρότερο, κάτι πὸν ἴσως δὲν θὰ μοιάζει μὲ τὶς ἀντίστοιχες περιπτώσεις τοῦ παρελθόντος. Κάτι, πὸν πιθανὸν νὰ διευκολύνει καὶ τὶς προθέσεις τοῦ ἐχθροῦ ἀκόμα, ἀφοῦ τὸ μέτωπο θὰ παρουσιάζει τὰ κενὰ πὸν θὰ ἔχει δημιουργήσει ἢ διάσταση μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων.

Ἐκτὸς ὅλων αὐτῶν, δὲν πρέπει νὰ παραβλέπουμε πὼς ἡ ἐνότητα καὶ ἡ ὁμοφυχία σὲ καιρὸ εἰρήνης δημιουργεῖ τὸ εὐκρατο ἐκεῖνο κλίμα καὶ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ διατήρηση τῆς δημοκρατίας. Μὲ τὴν ἐνότητα αὐτὴ ἓνας λαὸς κατορθώνει νὰ ἀποτρέψει τὴ φήμωση ἀπὸ τὴ δικτατορία καὶ τὴν ἀποχαλίνωση ἀπὸ τὴν ἀναρχία, κρατώντας τὸ ζύγι στὴ μέση, σύμφωνα μὲ τὴν αἰσχύλεια ρήση. Γιατὶ πάντα κάποιοι αὐτοσχέδιοι καὶ ἀπρόσκλητοι («ἔθνοσωτῆρες») περιμένουν τὴν κατάλληλη στιγμή γιὰ νὰ ἐπέμβουν, ὅταν οἱ ἀντιθέσεις κορυφώνονται μέχρι νὰ μεταβληθοῦν σὲ ἐσωτερικὸ διχασμὸ. Ἄς μὴ τοὺς δώσουμε ξανὰ τὴν εὐκαιρία νὰ μᾶς («σώσουν») μὲ τὸν δικὸν τους τρόπο. Ἄς ξέρουμε πὼς ἡ δημοκρατία δὲν παρακαλεῖ νὰ ἔρθει κοντὰ μας, οὔτε ἐπιβάλλεται σὰν τὴ δικτατορία. Ἐμεῖς πρέπει ν' ἀποζητᾶμε τὴν παρουσία της καὶ νὰ ὑποτασσόμαστε στὴν πολιτισμένη ἐπιβολή της. Εἶναι πολὺ εὐαίσθητη καὶ εὐκόλα μᾶς γυρίζει τὴν πλάτη, ἂν δὲν ξέρουμε νὰ τὴν κρατήσουμε κοντὰ μας, γιὰ νὰ τὴν νοσταλγήσουμε σὲ λίγο, ὅταν θᾶχουν χαθεῖ καὶ τὰ τελευταῖα της ἵχνη. Ἄλλὰ τότε θὰ εἶναι πλέον ἀργὰ καὶ μεῖς θὰ εἴμαστε ἄξιοι τῆς τύχης μας γιὰ μὰ ἀκόμα φορὰ.

Ἄς τὴ διατηρήσουμε λοιπὸν κοντὰ μας μὲ τὴ μεταξὺ μας ὁμόνοια. Ἄς μάθουμε οἱ Ἕλληνες καὶ νὰ ζοῦμε μαζί, ὅπως μαζί μέχρι τώρα ξέρουμε νὰ πεθαίνουμε.

«Ἄν μισοῦνται ἀνάμεσό τους,
δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά.»

προειδοποιεῖ ὁ Σολωμός,

«Ἄς παύσωσ' ἡ διχόνουαι,
ποὺ ρίχνουσι τὰ ἔθνη
τυφλά, ὑπὸ τὰ σκληρότατα
ὀνύχια τῶν ἀγρύπνων,
δολίων τυράννων.»

ἱκετεύει ὁ Κάλβος.

Ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου 1940, μαζὶ μὲ τὴ δόξα μᾶς κληροδότησε καὶ σπουδαῖα διδάγματα, ἵκανὰ νὰ δείχνουν στὸ μέλλον τὸν ὀρθὸ δρόμο στὶς σκέψεις καὶ τὶς πράξεις μας ἀπέναντι τῆς πατρίδας, καὶ τῆς ἀξιοπρέπειάς μας ὡς Ἑλλήνων, φτάνει νὰ εἴμαστε πάντα σὲ θέση νὰ τὰ ἀκολουθοῦμε.

Ἡ ὁμαδικὴ τότε ἔκρηξη τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς ἔφτασε γιὰ νὰ τυφλώσει μὲ τὴ λάμψη της τὸν ἐχθρό, φωτίζοντας ταυτόχρονα τὸ δρόμο τῆς ἐλπίδας σὲ ὅλους τοὺς κατακτημένους τότε λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Γι' αὐτό, θ' ἀποτελεῖ πάντα ἓνα σπουδαῖο ὁρόσημο στὴ μακροχρονιῇ ἱστορία μας καὶ ἓνα δίδαγμα ὑψηλῆς ἠθικῆς στάθμης πρὸς ὅλους τοὺς λαοὺς.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν κλίνει εὐλαβικὰ τὸ γόνυ σ' Ἐκείνους πὸν μὲ κάθε τρόπο θυσίασαν τὴ ζωὴ καὶ τὰ νιάτα τους στὴν τιμὴ, τὴν ὑπερηφάνεια, τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς ἀθάνατης ιδέας πὸν λέγεται Πατρίδα, τῆς οἰκουμενικῆς ιδέας πὸν λέγεται Ἑλλάδα.

Σᾶς εὐχαριστῶ.